

REPUBLIKA
SLOVENIJA
VRHOVNO
SODIŠČE

Sodba G 11/2005

Sodišče: Vrhovno sodišče

Oddelek: Gospodarski oddelek

ECLI: ECLI:SI:VSRS:2005:G.11.2005

Evidenčna številka: VS40878

Datum odločbe: 23.12.2005

Senat:

Področje: PRAVO DRUŽB - PRAVO VREDNOSTNIH PAPIRJEV

Institut: presečni dan - povečanje osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe - izdaja novih nematerializiranih delnic - nepopoln predlog

Zveza: ZNVP člen 2, 2/2, 11, 11/1, 11/2, 12, 16, 16/2, 35, 35/1, 35/2, 70, 71, 71/1, 71/2, 73. ZGD člen 337, 337/1, 337/2, 338

Jedro

Pravica do novo izdanih delnic (kot posebno premoženjsko upravičenje, samostojna obligacijskopravna terjatev) pripada tistim osebam (delničarjem), v korist katerih so bile nematerializirane delnice vpisane v centralnem registru. Presečni dan kot institut, ki je značilen samo za nematerializirane vrednostne papirje, namreč označuje časovni trenutek, v katerem se šteje, da so se vsi imetniki nematerializiranih vrednostnih papirjev v razmerju do izdajateljice (hkrati) izkazali za zakonite imetnike teh vrednostnih papirjev, in sicer na podlagi vpisa v centralnem registru vrednostnih papirjev. Presečni dan ni nujno dan, ki je enak dnevu (ali poznejši od dneva) vpisa sklepa o povečanju osnovnega kapitala v sodni register, še manj pa dan, ki je enak dnevu izdaje odločbe, s katero je KDD d.d. odločila o izdaji dodatnih oziroma novih delnic. Treba je namreč upoštevati posebnost izdaje novih nematerializiranih delnic zaradi spremembe osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe, ki je v tem, da se nove delnice izdajo delničarjem, ki so na presečni dan v centralnem registru vrednostnih papirjev vpisani kot imetniki. Tako se pravica do novo izdanih delnic do presečnega dne prenaša hkrati s prenosom nematerializiranega vrednostnega papirja, medtem ko z nastopom presečnega dneva pridobi pravno samostojnost in se prenaša ločeno (samostojno).

Izrek

Tožba druge do pete tožnice se zavrne.

Obrazložitev

(1) Šesta skupščina izdajateljice Z. posebna investicijska družba d.d., je dne 10.8.2004 sprejela sklep (št. 3), da so do udeležbe pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe upravičeni delničarji, ki so dva delovna dneva po skupščini (to je dne 12.8.2004) vpisani v delniško knjigo v centralnem registru nematerializiranih (vrednostnih) papirjev pri KDD - Centralni klirinško depotni družbi delniški družbi.

(2) KDD - Centralna klirinško depotna družba delniška družba (organ prve stopnje v posebnem upravnem postopku) je z odločbo z dne 9.9.2004, št. ..., med drugim odločila, da se dodatne delnice z oznako X vpišejo na račune tistih imetnikov, ki bodo po stanju v centralnem registru ob časovnem trenutku zaprtja informacijskega sistema vodenja računov nematerializiranih vrednostnih papirjev na dan 9.9.2004 imetniki delnic z oznako X, in sicer tako, da se vpiše dodatno število teh delnic v razmerju ena (1) nova delnica za vsako eno delnico, ki je že vpisana na računu imetnika (2. točka izreka).

(3) KDD - Centralna klirinško depotna družba delniška družba (KDD d.d.) je svojo odločbo utemeljila s tem, da "je presečni dan za izdajo novih delnic na podlagi povečanja osnovnega kapitala iz sredstev družbe, če so te izdane kot nematerializirani vrednostni papirji, vedno dan, ko klirinško depotna družba opravi izdajo novih delnic oziroma, dosledneje, časovni trenutek ob koncu delovanja informacijskega sistema CRVP (to je trenutek, po katerem na ta dan ni več mogoče izvesti nobenega naloga za prenos nematerializiranih vrednostnih papirjev) na dan pred dnevom (začetkom dneva), ko klirinško depotna družba nove delnice vpiše v centralni register in v dobro računov imetnikov".

(4) Agencija za trg vrednostnih papirjev (organ druge stopnje v posebnem upravnem postopku) pa je z odločbo z dne 8.10.2004, opr. št. ..., ugodila ugovoru izdajateljice in 2. točko izreka odločbe KDD d.d. spremenila tako, da je kot presečni dan (namesto dne 9.9.2004) določila dan 12.8.2004.

(5) Agencija za trg vrednostnih papirjev (ATVP) je svojo odločbo utemeljila s tem, da "ZNVP (Zakona o nematerializiranih vrednostnih papirjih) ne pooblašča KDD, da določi (nov, drug) presečni dan", oziroma s tem, da "KDD ne more nadomestiti volje delničarjev izdajateljice, ki izhaja iz dne 10.8.2004 sprejetega sklepa skupščine izdajateljice o povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe, oziroma s sklepom skupščine izdajateljice določenega presečnega dne".

(6) Tožeča stranka je v postopku sodnega varstva s tožbo v upravnem sporu zahtevala odpravo odločbe ATVP, s tem da naj bi Vrhovno sodišče v zadevi odločilo samo in zavrnilo ugovor izdajateljice (proti 2. točki izreka odločbe KDD d.d.). Svoj zahtevek je utemeljevala s tem, da je, "kadar izdajateljica ne določi kasnejšega presečnega dne, presečni dan za izdajo novih delnic na podlagi povečanja osnovnega kapitala iz sredstev družbe dan odločbe klirinško depotne družbe o izdaji delnic".

(7) Tožba je bila vročena Državnemu pravobranilstvu Republike Slovenije, ki ni prijavilo udeležbe v postopku kot zastopnik javnega interesa, in toženi stranki, ki je nanjo odgovorila. V odgovoru (redna št. 8) je ugovarjala pomanjkanju pravnega interesa na strani tožeče stranke za vložitev predmetne tožbe. Sicer pa je vztrajala pri razlogih izpodbijane odločbe.

(8) Stranki sta svoja pravna naziranja dodatno pojasnili v pripravljanih vlogah (redni št. 12 in 14), medtem ko je izdajateljica zaprosila za vpogled predmetnega spisa (redna št. 10, naknadno tudi redna št. 27).

(9) Vrhovno sodišče je najprej v senatu petih sodnikov (327. člen ZTVP-1), s sklepom z dne 7.1.2005, opr. št. G 14/2004-15, zavrglo tožbo prve do pete tožnice zaradi pomanjkanja pravnega (pravovarstvenega) interesa. Svojo odločbo je glede prve tožnice utemeljilo s tem, da se v posebnem upravnem postopku ni

odločalo o pravici ali pravni koristi KDD d.d., temveč upravičencev do udeležbe pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev izdajateljice; glede druge do pete tožnice pa s tem, da izpodbijana odločba ni posegla v njihov pravni položaj, saj naj bi (po lastnih navedbah) delnice pridobile dne 13.8.2004 oziroma kasneje, čeprav je morebiti posegla v njihov dejanski položaj.

(10) Vendar pa je Vrhovno sodišče na zahtevo za varstvo zakonitosti, ki jo je vložilo Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije, v senatu sedmih sodnikov, s sklepom z dne 14.11.2005, opr. št. III Ips 105/2005, sklep senata prve stopnje v delu, s katerim je bila zavržena tožba druge do pete tožnice, razveljavilo in mu zadevo v tem obsegu vrnilo v nadaljnji postopek. Svojo odločbo je utemeljilo s tem, da so navedene tožnice izkazale pravni interes za tožbo (in ne le dejanskega, kako se bo končal konkreten postopek sodnega varstva), saj so uveljavljale, da so bile z izpodbijano odločbo prizadete v svojih pravno varovanih koristih.

(11) Tožba ni utemeljena.

(12) Bistvo zahtevka druge do pete tožnice na odpravo odločbe ATVP je v tem, da naj bi te tožnice na njeni podlagi izgubile pravico do novih delnic, izdanih zaradi povečanja osnovnega kapitala izdajateljice iz njenih sredstev. Šesta skupščina izdajateljice Z. posebna investicijska družba d.d. je namreč dne 10.8.2004 sprejela sklep (št. 3), da se osnovni kapital družbe poveča iz sredstev družbe (iz prenesenega dobička), s tem da naj bi bili do udeležbe pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe (oziroma do novo izdanih delnic) upravičeni delničarji, ki so bili dva delovna dneva po skupščini (to je dne 12.8.2004) vpisani v delniško knjigo v centralnem registru (nematerializiranih) vrednostnih papirjev pri KDD d.d. Takšna določitev presečnega dneva (to je pred dnevom vpisa sklepa o povečanju osnovnega kapitala delniške družbe iz njenih sredstev) naj bi bila v nasprotju z določbo prvega stavka 338. člena Zakona o gospodarskih družbah (ZGD) in zato nična (po določbi drugega stavka 338. člena ZGD).

(13) Na ničnost pazi sodišče po uradni dolžnosti in se nanjo lahko sklicuje vsaka zainteresirana oseba. Ničnost se lahko uveljavlja s tožbo, lahko pa tudi na drug primeren način, z ugovorom ali pa tako, da se zainteresirane osebe (v konkretnem primeru druga do peta tožnica) nanjo sklicujejo.

(14) O povečanju osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe odloča njena skupščina, vendar pa je osnovni kapital povečan (šele z vpisom sklepa o povečanju osnovnega kapitala v sodni register (prvi odstavek 337. člena ZGD)). Sklep sodišča je namreč konstitutivnega pomena. Z vpisom sklepa o povečanju osnovnega kapitala v sodni register se šteje, da so delnice polno vplačane (drugi odstavek 337. člena ZGD), kar pomeni, da se lahko nove delnice tudi dejansko izdajo (345. člen ZGD). Pri tem pa povečanje osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe ne sme imeti za posledico spreminjanja medsebojnih korporacijskih razmerij med delničarji. Zato mora biti izvedeno tako, da ostanejo medsebojna razmerja med delničarji enaka razmerjem pred povečanjem osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe (prvi stavek 338. člena ZGD). Zaradi povečanja osnovnega kapitala pa se tudi ne smejo spremeniti razmerja pravic iz delnic (prvi odstavek 342. člena ZGD).

(15) Vendar pa izdajo novih delnic zaradi spremembe osnovnega kapitala (v konkretnem primeru zaradi njegovega povečanja iz sredstev delniške družbe) posebej ureja Zakon o nematerializiranih vrednostnih papirjih (ZNVP (Uradni list RS, št. 23/1999)), čigar določbe so začele veljati z dnem 23.4.1999. Določbe ZNVP imajo namreč po načelu *lex specialis derogat legi generali* in po načelu *lex posterior derogat legi priori* prednost pred določbami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD (Uradni list RS, št. 30/1993)), ki so začele veljati z dnem 10.7.1993. Tako se določbe ZGD za pravice imetnikov iz nematerializiranih vrednostnih

papirjev in za pravice tretjih na teh papirjih uporabljajo le, če ni z ZNVP drugače določeno (drugi odstavek 2. člena ZNVP).

(16) Povečanje osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe se v teoriji imenuje tudi poenostavljeno oziroma nominalno povečanje osnovnega kapitala, saj pri takšnem povečanju ne pride do dejanskih novih vplačil delničarjev, temveč se v povečani znesek osnovnega kapitala z bilančno operacijo prenese kapital iz postavk lastnega kapitala (v konkretnem primeru iz prenesenega dobička in iz prevrednotesvalnega popravka kapitala). Pri tem se prevzem novih delnic, izdanih v nematerializirani obliki (to je nematerializiranih delnic), s strani delničarjev opravi avtomatično s tem, da se nove delnice vpišejo na njihovih računih nematerializiranih vrednostnih papirjev (73. člen v zvezi z drugim odstavkom 71. člena ZNVP).

(17) Pravica do novo izdanih delnic (kot posebno premoženjsko upravičenje, samostojna obligacijskoppravna terjatev) pripada tistim osebam (delničarjem), v korist katerih so bile nematerializirane delnice vpisane v centralnem registru (drugi odstavek 16. člena ZNVP), in to na presečni dan (73. člen v zvezi s prvim odstavkom 71. člena ZNVP). Presečni dan kot institut, ki je značilen samo za nematerializirane vrednostne papirje, namreč označuje časovni trenutek, v katerem se šteje, da so se vsi imetniki nematerializiranih vrednostnih papirjev v razmerju do izdajateljice (hkrati) izkazali za zakonite imetnike teh vrednostnih papirjev, in sicer na podlagi vpisa v centralnem registru vrednostnih papirjev (CRVP).

(18) ZNVP ne določa presečnega dneva v primeru izdaje novih (nematerializiranih) delnic zaradi povečanja osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe, kar omogoča zaključek, da določitev presečnega dneva prepušča "izdajatelju oziroma pristojnemu organu izdajatelja", kot to posebej izhaja iz določbe drugega odstavka njegovega 35. člena, ki sicer v okviru VI. poglavja o prenosu nematerializiranih vrednostnih papirjev na podlagi pravnega posla ureja prenos pravice iz nematerializiranega vrednostnega papirja. ZNVP namreč presečni dan določa le v primeru zagotovitve delnic zaradi pripojitve (šesti odstavek njegovega 75. člena), očitno zaradi posebnih pravnih posledic pripojitve, in to kot "zadnji dan roka, ki začne teči z dnem izdaje sklepa o vpisu pripojitve po sedežu prevzemne družbe", saj z vpisom pripojitve v sodni register delničarji prevzetih družb postanejo delničarji prevzemne družbe (3. točka tretjega odstavka 521. člena ZGD). Zato, saj gre za - drugačen način določitve upravičencev iz povečanja osnovnega kapitala kot v ZGD (glej 17. točko obrazložitve), so lahko delničarji v konkretnem primeru na skupščini izdajateljice (prvi odstavek 281. člena ZGD) dne 10.8.2004, ko so odločali o ukrepih za povečanje kapitala (šesta alineja prvega odstavka 282. člena ZGD), svojo voljo izrazili tako, da so z izglasovanim (spornim) sklepom kot presečni dan določili dan 12.8.2004, s tem pa tudi upravičence do novo izdanih nematerializiranih delnic.

(19) Pri tem je izdajateljica ob objavi sklica skupščine delničarjem omogočila vpogled gradiva s predlogi sklepov (priloga 12a toženkinega spisa). O poslovnem dogodku (povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe) pa je tudi poročala (v skladu s 66. členom ZTVP-1), kot to izhaja iz "Obvestila o sklepih skupščine" z dne 10.8.2004 (priloge 12b toženkinega spisa), "Obvestila za javnost" z dne 12.8.2004 (priloge 12c toženkinega spisa) ter iz (neprerekanih) trditev toženk-e iz njenega odgovoru na tožbo (iz besedila petega odstavka na 5/10 strani).

(20) Presečnega dneva ne določajo niti Pravila poslovanja KDD - Centralne klirinško depotne družbe d.d. (Uradni list RS, št. 72/2002 - prečiščeno besedilo), ki so veljala do dne 31.12.2004, torej tudi v mesecih avgustu in septembru 2004 (stara Pravila poslovanja KDD d.d.). Določajo ga sicer Pravila poslovanja KDD - Centralne klirinško depotne družbe d.d. Ljubljana (Uradni list RS, št. 137/2004), ki veljajo od 1.1.2005 (nova Pravila poslovanja KDD d.d.), vendar pa ga (v zvezi z drugim odstavkom 35. člena ZNVP) določajo kot dan, v katerem posamezno upravičenje iz vrednostnega papirja pridobi pravno samostojnost, tako da se na novega

imetnika ne prenese več s prenosom nematerializiranega vrednostnega papirja, na podlagi katerega je nastalo (prvi odstavek 45. člena), s tem da določajo, da je brez pravnega učinka sklep skupščine izdajateljice delnic (če je ta pravni temelj nastanka upravičenja na podlagi nematerializiranega vrednostnega papirja), s katerim je bil presečni dan določen na dan, ki je pred dnevom zasedanja skupščine, ki je sprejela sklep (tretji odstavek 45. člena).

(21) Presečni dan torej ni nujno dan, ki je enak dnevju (ali poznejši od dneva) vpisa sklepa o povečanju osnovnega kapitala v sodni register Okrožnega sodišča v Mariboru (to je dan 6.9.2004), še manj pa dan, ki je enak dnevju izdaje odločbe, s katero je KDD d.d. odločila o izdaji dodatnih oziroma novih delnic (to je dan 9.9.2004). Treba je namreč upoštevati posebnost izdaje novih nematerializiranih delnic zaradi spremembe osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe, ki je v tem, da se nove delnice izdajo delničarjem, ki so na presečni dan v CRVP vpisani kot imetniki (glej 17. točko obrazložitve). Tako se pravica do novo izdanih delnic do presečnega dne prenaša hkrati s prenosom nematerializiranega vrednostnega papirja, medtem ko z nastopom presečnega dneva pridobi pravno samostojnost in se prenaša ločeno (samostojno).

(22) Korporacijsko pravno dejanje, na podlagi katerega nastane obveznost delniške družbe izdati nove delnice, je sklep skupščine. V konkretnem primeru je to bil to sklep skupščine izdajateljice, št. 3 z dne 10.8.2004, na podlagi katerega (ne pa na podlagi sklenjenih pravnih poslov) so zakoniti imetniki nematerializiranih delnic pridobili samostojno upravičenje, to je pravico do novo izdanih delnic. Sklep skupščine z dne 10.8.2004 je bil zavezovalni pravni posel, na podlagi katerega so bili tisti delničarji, v korist katerih so bili nematerializirani vrednostni papirji vpisani v centralnem registru dne 12.8.2004, upravičeni od izdajateljice (delniške družbe) zahtevati, da opravi ustrezen razpolagalni pravni posel, to je, da izda in izroči nalog za izdajo novih delnic.

(23) Za postopek izdaje novih nematerializiranih delnic zaradi spremembe osnovnega kapitala delniške družbe se uporabljajo določbe III. poglavja ZNVP, če ni v XI. poglavju ZNVP drugače določeno (70. člen ZNVP). Tako je pri povečanju osnovnega kapitala delniške družbe (iz njenih sredstev) uprava dolžna izdati in izročiti nalog klirinško depotni družbi, da v imenu in za račun izdajatelja izda nove nematerializirane delnice (70. člen v zvezi s prvim odstavkom 11. člena ZNVP). Nalog pa mora poleg podatkov iz drugega odstavka 11. člena ZNVP obsegati tudi presečni dan (prvi odstavek 71. člena ZNVP), ki je pomemben zaradi določitve upravičencev do novo izdanih (nematerializiranih) delnic (glej 17. in 18. točko obrazložitve).

(24) V konkretnem primeru je nalog P. d.o.o. z dne 7.9.2004 (prvi nalog) obsegal tudi presečni dan "12.8.2004". Vendar pa je bil ta nalog naslednji dan umaknjen in nadomeščen z nalogom z dne 8.9.2004 (drugim nalogom), ki se je od prejšnjega (to je prvega) naloga razlikoval samo po tem, da ni obsegal presečnega dneva. Iz takšnega ravnanja, ki v postopku posebnega sodnega varstva (s strani druge do pete tožnice) ni bilo pojasnjeno, bi bilo sicer mogoče sklepati na voljo uprave izdajateljice, da poznejši oziroma končni (to je drugi) nalog za izdajo novih nematerializiranih delnic ne obsega izrecne navedbe presečnega dneva, ne pa tudi zaključiti, da je bil drugi nalog nepopoln (12. člen ZNVP) oziroma da je bil presečni dan enak dnevju izdaje odločbe, s katero je KDD d.d. odločila o izdaji dodatnih delnic, to je dnevju 9.9.2004, saj se je izdajateljica v nalogu z dne 8.9.2004 (tako kot v nalogu z dne 7.9.2004) sklicevala na sklep skupščine, št. 3 z dne 10.8.2004, ki ga je navedla v celoti. Iz tega sklepa pa izhajajo, da so bili do udeležbe pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe upravičeni delničarji, ki so bili dva delovna dneva po skupščini, to je dne 12.8.2004, vpisani v delniško knjigo v CRVP pri KDD d.d. Upravičenci do novo izdanih delnic so bile torej tiste osebe (zakoniti imetniki), v korist katerih so bili nematerializirani vrednostni papirji v centralnem registru vpisani (drugi odstavek 16. člena ZNVP) na s strani skupščine izdajateljice določen presečni dan.

(25) Ker je v konkretnem primeru obveznost delniške družbe izdati nove nematerializirane delnice nastala na podlagi korporacijskega pravnega dejanja izdajateljice, to je sklepa njene skupščine, št. 3 z dne 10.8.2004, ne pa na podlagi sklenjenih pravnih poslov, ni utemeljeno sklicevanje na določbo drugega odstavka (v zvezi s prvim odstavkom) 35. člena ZNVP, ki ureja prenos upravičenja do izplačila dividende oziroma drugih donosov iz vrednostnega papirja, ne pa upravičenja do novih delnic, izdanih zaradi - povečanja osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe. Sicer pa so delničarji, ki so bili zakoniti imetniki nematerializiranih delnic na dan 12.8.2004, na ta dan, ki so ga na skupščini izdajateljice s spornim sklepom (ob upoštevanju pravil borznega trgovanja, prvega in drugega odstavka 64. člena starih Pravil poslovanja KDD d.d.) izglasovali kot presečni dan, pridobili samostojno upravičenje, to je pravico do novo izdanih delnic. Presečni dan je namreč vedno dan, ki je kasnejši od dneva, ko je nastala pravica (upravičenje) do novo izdanih delnic (zaradi česar nova Pravila poslovanja KDD d.d. tudi posebej določajo, da je brez pravnega učinka sklep skupščine, s katerim je bil presečni dan določen na dan, ki je pred dnevom zasedanja skupščine, ki je sprejela ustrezen sklep). Da bi posamezno upravičenje iz (nematerializiranega) vrednostnega papirja pridobilo pravno samostojnost, mora namreč najprej nastati (v konkretnem primeru dne 10.8.2004, ko je skupščina izdajateljice sprejela sporni sklep).

(26) Iz vsega navedenega ne izhaja, da bi delničarji (zakoniti imetniki nematerializiranih delnic) pri obravnavanem povečanju osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe pravico do novo izdanih delnic pridobili neporocionalno glede na njihov lastniški interes oziroma da bi jo pridobili v nesorazmerju z njihovimi deleži v dosedanem osnovnem kapitalu delniške družbe (prvi stavek 338. člena ZGD); posledično pa ne izhaja, da bi bil sporni sklep ničen (drugi stavek 338. člena ZGD). Zaradi posebnosti izda-je novih delnic v primeru spremembe (povečanja) osnovnega kapitala iz sredstev delniške družbe se namreč v konkretnem primeru upošteva in varuje notranje razmerje v delniški družbi na dan 12.8.2004 oziroma se kot upravičenci iz povečanja osnovnega kapitala delniške družbe varujejo delničarji, ki so bili kot zakoniti imetniki vpisani v CRVP na presečni dan, ki je bil s sklepom skupščine izdajateljice, št. 3 z dne 10.8.2004, določen kot dan 12.8.2004.

(27) S tem je Vrhovno sodišče odgovorilo na bistvene tožbene navedbe.

(28) Vrhovno sodišče je na podlagi drugega odstavka 324. člena ZTVP-1, ob smiselni uporabi prvega odstavka 59. člena Zakona o upravnem sporu (ZUS), tožbo druge do pete tožnice kot neutemeljeno zavrnilo. Ugotovilo je namreč, da je bil postopek pred izdajo izpodbijane odločbe pravilen ter da je odločba pravilna in na zakonu utemeljena.

Datum zadnje spremembe: 23.10.2018